

عبدالسلام نهجمدين عېولا

زانکویا دهوکی - کولیرا نادابی

هه قبه ر کرنا
جهناقین کەسی
دنا قبه را
کوردی - ک.س - و فارسیدا

شەکوڵینهکا بهراوردکارییه

باشووری رووسیایی، شوش،
بهلوچستان، هندستان و کوردستان
و.هتد) شارستانییهکا مهزن بهلاڤ
بوویه، کولیکچوونهکا مهزن دنا قبه را واندا

دهرازینک

لدویف وان فه کولینین هاتینه کرن دیار
دییت لسه روویه رهکی بهرفرههیی ئهردی
و پشتی چاخێ بهردین ل (رۆمانیا،

ههويه، ئەف چەندە زانا ھان دابنە وئ شارسنانی ب بەرھەمی گەلەکی بزنان و فئ گەلی ب (ھندو - ئەورۆپی) ناؤ بکەن، ئەف گەلە خودان زمانەکی ھەفیشک بوون لی ژ ئەنجامئ ھندەک ئەگەران ژ ھەف جؤدا بووینە، ب فئ جؤدا بوونی زمانین جؤدا جؤدا ژئ پەیدا بووینە و دەیتە گوتن ئەف زمانئ ھندو ئەورۆپی وھارا زمانئ (Proto Indo-European) «1» یە. وھکی ناماژە پی ھاتیبە کرن لوی سەردەمی مشەخت بوونەک روی دابە و پشکەک ژ فئ گەلی بەرەف (بەلقان) و (باشووری رۆژھەلاتا ھندستانی) و پشکا دیتەر ژئ بەرەف (ئاسیا بچوبک) و (ئیرانی) چووینە. ئەو پشکا بەرەف ئیرانی ھاتین ل چەند دەقەرین ژئیک جؤدا ئاکنجی بوون:

• گوتی و پاشان میدی، ل چیاپین زاگروسی ئاکنجی بوون.

* پارسی بەرەف باکووری ئیرانی ھاتن.

* فارس ژئ بەرەف باشووری ئیرانی چون. «2»

ب فئ چەندی ژئیک جؤدا بوونەک کەتیبە دناؤ زمانئ وان دا لەوا ھەمی ئەو زمانین دکەشئە دسنوری ئیرانی دا ب (Iranian-Languages) ھاتینە نیاسین لدویف فئ چەندی بۆ مە دیار دیبیت کا چەوا جہئ ئاکنجی بوونا کورد و فارسان ژ ھەف جؤدابە وھسان ژئ زمانئ وان ژئ ھەف جؤدابە لی ژ ئەنجامئ ھەفسنوری و ھەفخیزانیا وان نیزیکی و وھکەفئ د ناقبەرا وان دا ھەییە.

ئەف ھەر دوو زمانە مینا کەرەستە و ژئیدەرین بەرئ ددەنە خویا کرن ژ چەند قۆناغان دەریاز بووینە و بقی رەنگی نھو گەھشتینە مە ئەو قۆناغ ژئ (ئاقیستا و پەھلەوی) نە.

مشە ختبوونا دیروکی یا گەلی ھندو - ئەورۆپی

وههرا زمانى كوردى و فارسى

زمانى كوردى و فارسى ب درىژاھيا ديروكى ژ چەند قوناغان دەرباز بووينە واتە زمانى كوردى و فارسىا نھو وھهرا چەندين زمانين كەفتين ئيرانينه ،مينا :

1- زمانى ئاقيستايى (مادي) : زمانى پەرتووكا ئاييني يا زەردەشتى (مادي) يە لى ھەمى پشكين پەرتووكى ب زمانى مادي نەھاتينە نقيستين و بتنى پشكا گاتا بقى زمانى ھاتينە نقيستين. و ھەر وھسان ژ شينوارين كوب فى زمانى ھاتينە نقيستين ئەو ژى شينوارين (پرس پوليس ئستەخر) ھ ژ وان تيکسان ديار دبيت د فى قوناغى دا زمانين ئيراني گەلەك نيزبكي ھەژ بوونە لى ژ ئەنجامى باردوخين سەردەمى ،جياوازيەكا مەزن دناقبەرا وان دا پەيدا بوويه . زمانى كوردى بەروفاژى زمانى فارسى پتر پيوەنديا وى ب زمانى مادي ھاتينە پاراستن ،وھك د فى بەراوردكرنا ژيريدا دەھيتە ديتن «3» :

مادي	فارسى	كوردى (ك.س)
ئەزم (azim)	من	ئەز
ئەورە (awra)	اير	ئەور
بەرز (bariz)	بلند	بەرز
دوژنگە (duzangah)	دوژخ	دوژە
ئاتەر (atar)	آتش	ئاگر

- زمانى پەھلەوى : زمانى پشتى (زمانى مادي) كار پى ھاتينە كرن ب زمانى

پەھلەوى دەھيتە نياسين ، ئەو ژى ل دوو دەقەر و سەردەميين ژينك جۇدا ھاتينە بكار ئينان ، بریتيه ژ :

ا- پشكا پەھلەويا ئەشكانى ، بریتيه ژ دەستقيستين (مانەوى) ل (تورقان) ، لدويف وى دابەشكرنا بۆزمانين ئيراني ھاتينە كرن كوردى دى سەر بقى پشكى بيت چونكى ھەر دوو زمانين ژووريا روژئافا ئيراني نە .

ب- پشكا پەھلەويا ساسانى ، بریتيه ژ وان دەستقيستين ل ھەريما فارس ل ژيريا ئيراني ھاتينە ديتن كوئەو ژى بریتينە ژ راقە كرنا ئەقيستايى. «4»

كەواتە زمانى پەھلەوى دكەھيتە قوناغا دناقبەرا زمانى (ئاقيستا) يى و (فارسى و كوردى) يا نھودا. نھو دى ھەول دەين ب بەراوردكرنا چەند پەيشان فى پەيوەنديى نيشان بەدين «5» :

پەھلەوى	فارسى	كوردى (ك.س)
ھامين (Hamin)	تابستان	ھاڤين
برات (Brat)	برادر	برا
روژ (Roz)	روز	روژ
كەفچك (Kafcak)	قاشق	كەفچك
ليستن (Listan)	ليسيدن	ليستن

گرنكى و جھى جھناقان د ناق پشكين ناخافتنى دا

بياقى قەكولين لسەر جھناقان دكەھيه دناڤ ئاستى مؤرفولۇژى دا ، زانستى

ششنى ژمارە (2)

ششنى ژمارە (1)

به لاقبوونا گه ئی هندو- ناری

پیتشقه چوونا زمانی و اتا په یقی ژ پشکه کا ناخافتنی بو پشکه کا دی دهیتسه فه گوهاستن ب تاییه تی د پشکین (نا، هه فالنا، و هه فالکار) یدا ئەف دیارده دهیتسه دیتن لی مەرج نینه د هەمی پشکه کی دا ئەف دیارده یه هه بیت، بو نمونه جهناف ژ فی دیاردی د دورن و اتا وان بو پشکه کا دی ناهیتسه فه گوهاستن.

جهناف دهینه هژمارتن کو کومه له یه کا داخراون ب وی واتایی کو هژمارا وان یا دیاره و یا جیگیره واته کییم وزنده نابن. دناف جهناقان دا سی چه مک هه نه :

چه مکی که سی ، هه وه کی دیا ر مه چه ندین جوړین جهناقان هه نه ، مینا جهناقین (که سی ، خو یی ، نیشانه ، پرسیار... هتد) لقیرو جهناقین که سی ب

مورفولژی ل دو یف تاییه ته ندی و سروشتی هه زمانه کی پشکین ناخافتنی دابه شی چه ندین پشکان دکه ت. ریزمان نقیسن کورد ده پشکین ناخافتنی ژ هه ف جوذا کرینه و ریزمان نقیسن فارس ژی نه هه پشک ژ هه ف جوذا کرینه ، هه وه کی د خستی ژماره (3) دا دهیتسه دیتن.

هنده ک ژ شان پشکان سه ره خونه و هنده ک نه سه ره خونه ، جهناقین جوذا سه ر ب پشکین سه ره خونه واته بتنی رولی خوه دبیین لی جهناقین لکاو و نیشانین ریکه فتنی سه ر ب پشکین نه سه ره خونه واته بتنی ناهین و نه شین بتنی رولی خوه ببیین. دان و هه لېژارتنا واتایی بو شان پشکین ناخافتنی ریکه فتن ل سه ر هه یه لی هنده ک جارن ژ نه جامی و هه رار و

پشکین ناخافتنی دزمانی کوردیدا	پشکین ناخافتنی دزمانی فارسیدا
ناقر (NOUN)	اسم
هه قاناق (ADJECTIVE)	صفت
جهناق (PRONOUN)	ضمیر
ژماره (NUMERAL)	عدد
کار (VERB)	فعل
هه قانکار (ADVERB)	قید
نامرازی پیوهندی (CONJUNCTION)	حرف ربط
پریپوزیشن (PREPOSITION)	حرف اضافه
نامرازی سه سورمان و گازیکرنی (INTERJECTION)	صوت یا شبه جمله
پارتیکل (PARTICLES) «6»	

مؤرفیمه کی یان چند مؤرفیمه کان کو جهی ناغه کی بانژی گوتنه کی دگریت و وی ژ دووباره کرنی دپاریزیت.

چهند تییینیهك لدور ئیتیمؤلۆژی یا جهناقین کوردی و فارسی

هر وه کی مه دایه خوه یا کرن زمانی کوردی و فارسی ژ خیزانا زمانی (هند ته وروپی) نه، نهو لدویف قی چهندی ته گهر مه بقیت قه کولینه کا میژووبی یان ژ دیباگرامی بکهن دی بینین که قنترین ژندهری نقیسی و هم بشین پشت پیقه گریدهین ته و ژی پهرتووکا (ناقیستا) به. لی ته و کیماسیا دکه قیته د ریکا مه دا ته قیه کو ته ق (ناقیستا) یا نهول بهر دهستی مه ب پتر ژ زمانه کی هاتییه نقیسن، ئیک ته وه ته و ا پشکا (گاتا) پی هاتییه نقیسن و دیبژنی

قی چه مکی ژ جهناقین دی دهینه جودا کرن.

چه مکه ژماره، که سی ئیکی، که سی دووبی و که سی سیی هه یه.

چه مکی تاک و کو، واته که سی ئیکی که سی دووبی و که سی سیی تاک و کو ژ هه ژ دهینه جودا کرن.

د جهناقین لکا و دا ب وی مؤرفیما کو ته و ا دگه لدا دهیت ته چهنده ب ناشکرای دهیته دیتن لی ته ژ چه مکه د نیشانین ریکه فتنی دا ناشکرا نینه و بی هلیای و لدویف ناخافتنی و وی رستا دگه لدا دهیت دهیته دهستنی شان کرن. که واته:

(جهناق دهیته هژمارتن ئیک ژ پشکین ناخافتنی و هه لگری چه مکی که س و ژماره بی و تاک و کو به، پیکه هاتییه ژ

جەنۇبىي كوردى	جەنۇبىي قارس		جەنۇبىي رۇتۇنقا ئاڧىن						جەنۇبىي ئافىستانىي				كەس	
	جۇدا	جۇدا	قارسيا ئافىن تۇرۇشۇ		قارسيا ئافىن تۇرۇشۇ		قارسيا ئافىن تۇرۇشۇ		پەھلەۋى ئىشەنكى تۇرۇشۇ	جەنۇبىي ئىككاۋ	جەنۇبىي ئىككاۋ	جەنۇبىي ئىككاۋ		جەنۇبىي ئىككاۋ
min	ez	man	man	man	man	an	an	an	moh	az	mē	Azīm	ma	ئىككى تەك
te	tū	tū	tū	tū	tū	tū	tū	tū	tū	tū	tē	mana	əwa	دوۋى تەك
wē	aw	ō	Awē	hān	Awē	ōy	ōy	hān	hou	hō	šē	Hāu	Hva-x'a	سى يىن تەك
me	em	mā	-nān	hān	Awē	ōy	ōy	hān	Amā (h)			ahmākym	ahmāka	ئىككى كۆ
we	hōn	šōma	-fān	hān	Awē	ōy	ōy	hān	Amā (h)			Anghu	Yōsmāka	دوۋى كۆ
wān	aw	ōyšān	-šān	hān	Awē	ōy	ōy	hān	Amā (h)			Yōsmākym	xšmāka	سى يىن كۆ
		ōyšān	-šān	hān	Awē	ōy	ōy	hān	Amā (h)			ōyšān	Hava	
		ōyšān	-šān	hān	Awē	ōy	ōy	hān	Amā (h)			Awē	xšpālyā	
		ōyšān	-šān	hān	Awē	ōy	ōy	hān	Amā (h)			šān		

(ديالېكتا گاتايي) و يې ديتري ژي زمانې (ثاقبستايي يې نوي) يه. ههروه كي د پرتووكا (ثاقبستا) دا هاتي «ئهو زمانې كو گاتا پي هاتييه نقيسين كه فتره و ژلايي ريزماني و پي كه تاتي فه جوداهييه كا مه زن هه يه دگهل پشكا داويا ثاقبستايي، ئه فه ژي گه لهك ناريشان درووست دكه ت.» «7»

لي هندك ژ وان نقيسه ران ئه وين باسي جهناقان د (ثاقبستا) يې دا كرين ئه ف چه نده ل بهر چا ف نه گرتييه و توشي شاشي بوينه چونكي پيتقيه دياركرنا ئييمولوزيا جهناقان لدويث وان زمانان بيت ئه وين پرتووك پي هاتييه نقيسين واته زمانې ثاقبستا (زمانې مادي) و زمانې په هله وي. لدويث ئه و ژنده رين ل بهر دهستي مه، ئه م دي هه ول دهين گروييښ جهناقان لدويث وان زمانين دهه ر قوناغكي دا هاتينه توماركرن باس بكه يښ و دگهل جهناقين (فارسي و كورد) ايدا هه قبه ر بكه يښ. بنيره خستي ژماره (4):

كه واته دشين بيژين:

1. هندك بوجوونين ئيتيمولوزي لدور

جهناقين فارسي:

جهناقې (من) بو جهناقې كه سي ئيكي تاكي (mana) يا ثاقبستايي دزفريته فه. جهناقې (تو) بو جهناقې كه سي دووي تاكي (tū) يا ثاقبستايي دزفريته فه.

جهناقې (او) يانزي (اوي) رهنكه ژ (oy) يا فارسي ناقين يا كه سي سبي تاك هاتبيت و ئه و بخوه ژي ژ (Hāu) يا ثاقبستايي هاتبيت.

جهناقې (ما) بو (ama) يا فارسي ناقين يا كه سي ئيكي كو دزفريته فه.

جهناقې (شما) بو (ašmah) يا فارسي ناقين يا كه سي دووي كو دزفريته فه.

جهناقې (ايشان) رهنكه ژ (oyšan) يا فارسي ناقين يانزي ثاقبستا يا كه سي يي تاك هاتبيت.

ب. هندك بوجوونين ئيتيمولوزي لدور

جهناقين كوردي:

گروي ئيكي:

جهناقې (ئه ز) بو (az) يا فارسي ناقين و (az am) يا ثاقبستايي دزفريته فه.

جهناقې (تو) بو جهناقې كه سي دووي تاكي (tū) يا ثاقبستايي دزفريته فه.

جهناقې (ئه و) رهنكه ژ (awē) فارسي يا ناقين يانزي ژ (Hāu) يا ثاقبستايي هاتبيت.

جهناقې (ئه م) رهنكه ژ (ama) يا فارسي يا ناقين هاتبيت.

جهناقې (هوين، هنگ، هنگو) بو جهناقې (anghu) يا (ثاقبستا) يې دزفريته فه.

جهناقې (ئه و) رهنكه ژ (awē) كه سي سي يي كويي ثاقبستايي يانزي (haw) و (aw) يا فارسي يا ناقين هاتبيت. «9»

گروپي دووي:

سهره خوبه و گروپه کي ديتري ژي لکاوه واته
بتني ناهين لي د کرمانجيا سهریدا مه
دوو گروپين جهناقان هه نه و ههر دوو ژي
سهره خونه واته دشين تنيا بهينه بکار
ئينان، گروپه ک دگهل دؤخی راسته وخو و
گروپه ک ژي دگهل دؤخی تيان دا
دهيت. که واته جهناقين لکاوه دؤخی
ديالينکتی دا نينن. نهودی هه ول دهين وان
دنه خشين ژماره (5) و (6) دا هه فبهه
بکهين:

لدويف خشتي ژماره (5) بو مه ديار
دبيت، جهناقی کهسی دووی تاک (تو) د
ههر دوواندا هه فپشکه و جياوازی د
که سين ديتري دا هه يه. ههروه سان پيدقيه
بيژين جهناقی فارسيی (من) وهک هه شه
دگهل جهناقی جودايی دؤخی تيانی
کرمانجيا سهریدا. لدويف خشتي ژماره
(6) ژي بو مه ديار دبيت، گروپي (من) ل

جهناقی (من) بو (ma) يان (mana) يا
(ثاقيستا) يی دزفريته شه.
جهناقی (ته) رهنکه ژ جهناقی ثا ما ژه يی
(ta) يا (ثاقيستا) يی هاتبيت.
جهناقی (وی) بو (vi) يا ثاقيستايی يا
کهسی سینی تاک دزفريته شه.
جهناقی (مه) رهنکه ژ (ma) يا کهسی
ئيکی تاکي ثاقيستايی هاتبيت.
جهناقی (وه) رهنکه ژ (hva) يا کهسی سی
یي تاک يانژي (hava) کهسی سی يی تاکي
ثاقيستايی هاتبيت.
جهناقی (وان) بو مه ساخ نه بوو کا ژ کيشه
هاتييه.

1. جهناقين کهسی: هه فبهه رکنا وان:

د زمانی فارسیدا دوو گروپين جهناقان
هاتينه دهست نيشانکرن، گروپه ک

خشتي ژماره (5)

کهس	جهناقين کرمانجيا سهری دؤخی راسته وخو	جهناقين فارسی دؤخی راسته وخو و تيان
ئيکی تاک	ئهز	من
دووی تاک	تو	تو
سی يی تاک	ئهو	او، وی، اوی
ئيکی کو	ئهم	ما
دوی کو	هوين، هنگ، هنگو، هنگه	شما
سی يی کو	ئهو	ایشان، آنان

خشتي ژماره (6)

کهس	جهناقين کرمانجيا سهری دؤخی تيان	جهناقين فارسی (گروپي نکاو)
ئيکی تاک	من - م	م
دوی تاک	ته	ت
سی يی تاک	وی / وی - نهوی / نهوی	ش
ئيکی کو	مه	مان
دوی کو	وه - ههوه	تان
سی يی کو	وان / وا - نهوان / نهوا	شان

کرمانجییا سهری دا رۆلی وان جهناقین لکاوین فارسی دگیریت، ههروهسان ل فییری وهک ههقییهک د کهسی ئیکی تاکی کرمانجیا سهری و جهناقى لکاوئى کهسى ئیکی تاکى فارسی دا دهیته دیتن چونکی ل کرمانجییا سهری دا گهلهک جاران ل شوینا (من)، (م) دهیته بکارئینان. ههروهسان پیندقییه بیژین دناقبهرا جهناقى جودایى کهسى ئیکی کویى کوردی و جهناقى جودایى کهسى ئیکی کویى اینتهر فارسی دالیچوونهک ههیه:

(کرمانجییا سهری) مه ما (فارسی) کومه لا (ئهز) د کرمانجییا سهریدا دگهل (تینه پهه) و (تیپهه ری نهویى ساده و بهرده وام) و دهمی (دهیته) دا دهیته و کومه لا (من) دگهل (بوریی تیپهه و نهویى ته و او) دا دهیته. لی د فارسیدا گرۆپه کی جودا ههیه کو دگهل تیپهه و تینه پهه دا دهیته.

لدویف ئی چه ندی جیا وازییه کا دی ناقبهرا کرمانجییا سهری و فارسیدا دهیته دیتن چونکی مه گرۆپی (من) بهرام بهر جهناقین لکاوین فارسی دانا بوون و پیتقی بوو کا چه وان ل زمانى کوردیدا بو تینسی بوریی تیپهه و نهویى ته و او) گرۆپی (من) دهیته د زمانى فارسی ئی دا بو هه مان تینسان جهناقین لکاو هاتبان لی وهسان نینه، ئاریشه ل فییری ئه وه کو ریککه فتن ل فارسی دا بهرۆقا ئی کرمانجییا سهریدا دناقبهرا (بکهه و کارایدا یه، ههه ئه قه یه وه دکهت ل فییری جهناقى لکاو نه شیت ب

ته و او ب ئه رکى خوه رابیت و جهی جهناقى جودا بگرت، ههروهکی دقئى نمونا ژیریدا دا دیار دبیت:

ما گفتیم

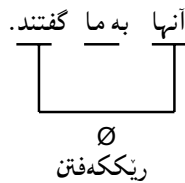
نهو ئه گهه جهناقى جودا لادهین پیندقییه (نیشانا ریککه فتنی) ئی لادهین تا وه کو بشیین جهناقى لکاو ل سهه زیده بکهین، کو دبیته:

(گفتمان)

لی ئه قه هه له یه، چونکی ل نمونا سهریدا (ما) (بکهه) بو لی ل فییری (مان) (بهه کاره)، لی دقئى نمونى دا:

آنها به ما گفتند.

ئه گهه جهناقى (ما) کو (بهه کاره) لادهین و ل شوینا وئى (جهناقى لکاو) دانین، دی بیته.

آنها گفتند + مان.

آنها گفتند مان.

ئه قئى نمونه یا دروسته چونکی (مان) ل فییری ئی ههه (بهه کاره). ل فییری راستیییه کا دیتر بو مه دیار دبیت ئه و ئی ئه قه یه کو ئه قئى گرۆپی جهناقین لکاوین فارسی دینه (بهه کاره) ئی.

ئهرکی وان:

1. جهناقین جودا بیین دقئى (راسته و خو

و تیان د زمانی کوردیدا د هردو دؤخین
تیپهرو تیپهپهردا (نهرکی بکهری)
وهردگرن .

نمونه:

- نهز هاتم .

لغیږی (هات) تیپهپهرو جهناقئ
جودایی دؤخی راستهوخو (نهز) بکهری
وییه .

نمونه:

- من گوت .

ل غیږی (گوت) تیپهپهرو جهناقئ
جودایی دؤخی تیان (من) بکهری وییه .
نهز چهنده د زمانی فارسی ژی دا
دهیته دیتن واته جهناقئین جوداییین فارسی
د هردو دؤخین تیپهرو و تیپهپهردا
(نهرکی بکهری) وهردگرن .

نمونه:

- من امدم .

لغیږی (آمد) تیپهپهرو جهناقئ
جودایی (من) بکهری وییه .

نمونه:

- من گفتم

ل غیږی (گفت) تیپهپهرو جهناقئ
جودایی (من) بکهری وییه .

ههژییه بیژین ل (کاری بوریی) سادهیی
تیپهرو تیپهپهردا (د شینوهیهکی ناویزه دهیته
دیتن نهو ژی نهقیهیه کو جهناقئ کرسی تاک
(ش) ل تیپهپهردا هندهک جاران
(نهرکی بکهری) وهردگرن .

نمونه:

من به او گفتم کی به خانه می روی ،

گفتش فردا .

ل غیږی نهز (ش) یه ل شوینا جهناقئ
جودایی (او) هاتیته واته (او گفت) ، کهواته
(ش) لغیږی (نهرکی بکهری) دینیت .

ب . جهناقئین جودایی دؤخی (راسته و
خو و تیان) د زمانی کوردیا ل دؤخی تیپهردا
(نهرکی بکهری) وهردگرن .

نمونه:

- وی نه م برین .

لغیږی (نهم) ، جهناقئ دؤخی راستهوخو
(بهرکاره) .

نمونه:

- وی سیتقا مه خوار .

ل غیږی (سیتقا مه) بهرکاره . کهواته ل
غیږی بؤ مه دیار دبیت (جهناقئ دؤخی
تیان) مینا جهناقئین دؤخی دیترا راستهوخو
نابنه (بهرکاره) بهلکو د (فریزه کابه ند) دا
دهیته . ل قئ نمونا سهری دا (سیتقا) دیار
کرییه (مه) دیارکهره و ب هاریکاری یا
نیشانا خستنه سهری گهشتینه ههز و ب
ههقرا دینه بهرکاره .

نهز چهنده د زمانی فارسی ژی دا
دهیته دیتن ، واته جهناقئین جوداییین
فارسی ل دؤخی تیپهردا (نهرکی بکهری)
وهردگرن .

نمونه:

او ما را برد .

لغیږی (ما) ، (بهرکاره) .

نمونه:

او سیب ما را برد .

لغیږی (سیب ما) ، (بهرکاره) . کهواته بؤ

مه دیار دبیت ئەهف جهناشه ژبلی کو راسته و خو دبیت (بهرکار) د (فریزه کابه‌نده‌دا، دهیت و دبیت بهرکار. ل فی نمونا سه‌ری دا (سیب) دیار کریبه و (ما) دیار که‌ره. بقی ره‌نگی چونکی جهناقین جودایی فارسی (ئه‌رکی بهرکاری) و ه‌ردگرن، پی‌تقیه (جهناقین ل‌کاو) ژ ه‌مان ئه‌رکی و ه‌رگرن.

نمونه:

او بردمان.

ل فییری (مان) بهرکاره.

نمونه:

او سیبمان را خورد.

ل فییری (مان) بهرکاره.

که‌واته گروپی جهناقین ل‌کاو (م، ت، ش، مان، تان، شان) ئه‌رکی بهرکاری دبیت و بۆ نیاسینا فی جهناق فی دشین جهناقین (مرا، ترا، اورا، مارا، شمارا، ایشانرا) ل جهی فی گروپی دانین ته‌گه‌ر و اتا خوه ژ ده‌ست نه‌دا ئەهف جهناقین ل‌کاوین بهرکارینه، بۆ نمونه؛ ته‌گه‌ر ل رستا (حسن گفتش). ل شوینا (ش) جهناق فی جودایی (اورا) دانین دی بینین و اتا خوه یا سه‌ره‌کی ژ ده‌ست ناده‌ت و دبیته:

(حسن اورا گفت)

که‌واته (ش) ل فییری (به‌رکاره).

پ. کۆمه‌لا (ئه‌ز) ل زمانی کوردیدا (ئه‌رکی بهرکاری نه‌راسته‌و‌خو) و ه‌رنا‌گریت لی گروپی (من) ئەهفی ئه‌رکی و ه‌ردگرت.

نمونه:

ه‌وین ژ من و ه‌ردگرن.

ل‌فییری (من) بهرکاری نه‌راسته‌و‌خو به ژ به‌ر کونامرازی (ژ) ل به‌ری وی هاتیبه.

نمونه:

وی گوته مه.

ل فییری (مه) بهرکاری نه‌راسته‌و‌خو به.

ئه‌هف چه‌نده د زمانی فارسی ژ ی دا دهیته دیتن، واته جهناقین جودا (ئه‌رکی بهرکاری نه‌راسته‌و‌خو) و ه‌ردگرن.

نمونه:

او به ما گفت.

ل‌فییری (ما) بهرکاری نه‌راسته‌و‌خو به.

ت. ژ وه‌ک هه‌قیبا خشتی ژماره (6)

دشین ناماژه بدهینه هندی کو هه‌ر دو گرویین دفی خشته‌ی دا ژ بۆ خوه‌یه‌تی دهینه بکارئینان ئانکو ئه‌رکی خوه‌یه‌تی و ه‌ردگرن، هه‌روه‌کی دفی خشته‌ی دا دیار دبیت:

فارسی	کرمانجی سهری
کتابم	په‌رتووکا من
کتابه‌یام	په‌رتووکین من
کتابه‌یامان	په‌رتووکین مه
کتابه‌یاتان	په‌رتووکین وه

ژ شان نمونین ژووری ئه‌وین مه بۆ کرمانجییا سه‌ری و فارسی ئیناین دیار دبیت ده‌می ئەهف دوو گروپه بۆ خوه‌یه‌تی دهیته بکارئینان دبنه (دیارگری)، ئەهف (دیارگری) یه‌ ده‌گه‌ل (دیارکه‌ری) دا فریزه‌کی پیک دینن - هه‌روه‌کی به‌ری نه‌و ناماژه پی هاتیه کرن - ئەهف فریزه ژ (فریزه‌کابه‌نده).

خشتی ژماره (7)

2- نیشانیڻ ریڙکه فتنی:

هه څبه رکړنا وان:

هندهک ژ زمانه فانان ده می باسی
جهناقان دکه ن باسی فان نیشانیڻ
ریڙکه فتنی ناکه ن و دگهل (کارای) دا باس
دکه ن لی هنده کین دیتر هه ر دگهل
جهناقاندا باس دکه ن و ریڙکه فتنهک
سه بارهت فی چه ندی نینه و هه ر ژبده ر ه کی
ل دویش رایا نفیسه ری وی هه لسوکه وت
دگهلدا کریسه . نهو ته گهر ته م ژی فان
نیشانا ن وه ر بگرین و باس بکه یڼ بؤ مه
دیار دبیت د فارسی و دیالیکتا کرمانجییا
سه ری دا بتنی گرویه کی فان نیشانیڻ
ریڙکه فتنی هه یه ، نهو ژی بریتینه ژ:

خشتی ژماره (8)

کله س	کرمانجییا سه ری	فارسی
نیکی تاک	م	م
دووی تاک	ی	ی
سی بی تاک	Ø-Ø	د-Ø
نیکی کؤ	ین	یم
دوی کؤ	ن	ید
سی بی کؤ	ن	ند

لدویش فی خشته ی بؤ مه دیار دبیت
نیشانیڻ ریڙکه فتنی بیڼ که سی نیکی و
دوی تاک وهک هه فن و ل هندهک دؤخان دا
نیشانا (که سی سی بی تاکی) فارسی ژی
مینا (که سی سی بی تاکی) کوردی (Ø) ه.

نمونه:

نازادی گوت. Ø (کرمانجییا سه ری)

آزاد گف. Ø (فارسی)

ته څ کومه لا نیشانیڻ ریڙکه فتنی بیڼ

فارسی کولسه ری هاتینه ده ستیشان کرن
دنفیسه سیڼی دا دهیته بکارئینان لی
هه روه کی ته م دزانین قوتابخانیڻ نوی بیڼ
زمانی پتر دوپاتیڼ ل سه ر زمانی رۇژانه بی
خه لکی دکه ن و څه کؤلیڼین خوه ل سه ر
ته نجام دده ن. ژبه ر هندی ته گهر ته م
ناخفتنا وان یا رۇژانه وه ر بگرین دی بیڼین
هندهک گوهورین دکه فته د خشتی ژماره (9)
دا:

خشتی ژماره (9)

کله س	نیشانیڻ ریڙکه فتنی دزمانی فارسیدا - ناخفتنا رۇژانه -
نیکی تاک	م
دووی تاک	ی
سی بی تاک	Ø-Ø
نیکی کؤ	یم
دووی کؤ	ین
سی بی کؤ	ن

لدویش فی خشته ی بؤ مه دیار دبیت
نیشانا ریڙکه فتنی بی (که سی دووی کؤ)
مینا نیشانا که سی نیکی کؤ بی کرمانجییا
سه ری ه، نیشانا ریڙکه فتنی یا (که سی سی
بی کؤ) ل هه ردو و زماناندا وهک هه فته.

بؤ نمونه:

خشتی ژماره (10)

کله س	نمونه
نیکی تاک	خوردم
دوی تاک	خوردی
سی بی تاک	خورد
نیکی کؤ	خوردیم
دوی کؤ	خوردین
سی بی کؤ	خوردن

ئەركى وان

ل نمونا ئىكى چونكى (نان) بەرکاره و تاكه ژبەر قى چەندى نیشانان رىككەفتنى تىدا مورفيها (Ø)، د قى نمونىدا ب ئاشكەرايى بزمە ديار دبىت كو (بەرکار) دگەل (كارى) رىك دکەثیت ، چونكى ئەگەر بەرورقاڭى يا قى چەندى با دا نمونه بقى شىوهدى بيت (مه نانەك خوارن. *) ئەقە ژى ژلايى رىزمانىقە هەلەپەدا . ل نمونا دووى ئەق چەندى ئاشكەراترە دەمى (بەرکار) تاك دبىت لى (بەرکار) دبىتە كو ، ب قى رەنگى مؤرفيها (ن) هاتىسە و (بەرکار) و (كارى) دگەل هەق رىك ئىخستىيە .

ل فان نمونىن سەرى بزمە ديار دبىت كو نیشانان رىككەفتنى (بەرکار و بەرکارى) ژلايى كەس و ژمارەيشە رىكديخت ، ژبلى قى دگەهينە قى ئەنجامى كو نیشانان رىككەفتنى تەنيا دگەل كۆمەلا (ئەز)دا دەيىن ، هەرەكى دخستى ژمارە(11) دا دەيتە دىتن .

ئەركى نیشانان رىككەفتنى ئەقەپە كو (بەرکارى) و (بەرکارى) ژلايى كەس و ژمارەى قە دگەل (كارى) دا رىك ديخن ، لى ئەق كاركنە دزمانى فارسى و ديالىكتا كرمانجىيا سەرى دا جىياوازه چونكى ل زمانى فارسىدا ئەق نیشانان رىككەفتنى تەنيا (بەرکار و كارى) دگەل هەق رىك ديخن لى د كرمانجىيا سەرىدا ژبلى (بەرکارى) ، (بەرکارى) ژى دگەل (كارى) رىك ديخن ، ئەقە ژى جىياوازييسە كا مەزنە دناقشەرا هەردوو زماناندا . ئەم دى ل خوارى هەول دەين قى چەندى ب نمونهقە نیشان بدەين .

كرمانجىيا سەرى:

- ئەز هاتم .

(م) نیشانان رىككەفتنى يە و بزمە ديار دکەت كو (بەرکارى) وى كەسى ئىكى تاكە .
- مە نانەك خوار .

- من سى نان خوارن .

خشتى ژمارە (11)

كەس	ج . جۇدا	م . دەيت	بنيات	ن . رىككەفتنى	ج . جۇدا	م . بەردەوامى	م . نھو	بنيات	ن . رىككەفتنى
ئىكى تاك	ئەز	دى	گر	م	ئەز	ا / ئ	د	گر	م
دووى تاك	تو	دى	گر	ى	تو	ا / ئ	د	گر	ى
سى يى تاك	ئەو	دى	گر	ە	ئەو	ا / ئ	د	گر	ە
ئىكى كۆ	ئەم	دى	گر	ين	ئەم	ين / يد	د	گر	ين
دووى كۆ	ھوين	دى	گر	ن	ھوين	ين / يد	د	گر	ن
سى يى كۆ	ئەو	دى	گر	ن	ئەو	ين / يد	د	گر	ن

کەس	ج. چۆدا	م. دەهیت	بنیات	ن. ریککهفتنی	ج. چۆدا	م. به‌ردهوامی	م. نهو	بنیات	ن. ریککهفتنی
ئیککی تاک	ئەز	دی	هی	م	ئەز	/ای	د	هی	م
دووی تاک	تو	دی	هی	ی	تو	/ای	د	هی	ی
سی‌یی تاک	ئەو	دی	هی	ه/ت	ئەو	/ای	د	هی	ه/ت
ئیککی کۆ	ئەم	دی	هی	ین	ئەم	ین	د	هی	ین
دووی کۆ	هون	دی	هی	ن	هون	ین	د	هی	ن
سی‌یی کۆ	ئەو	دی	هی	ن	ئەو	ین	د	هی	ن

"هاتن" **خشتی ژماره (12)**

ل دەمی ئەم کۆمەلا (من) بینن دی دیار بیت ریککهفتن دناقبەرا (بەرکار و کاری دا دەبیت ئەو ئی ب هاریکاریا هەر دوو مۆرفیمین (∅, ن).

کەس	ج. چۆدا	م. به‌ردهوامی	بنیات	ن. ریککهفتنی	ج. چۆدا	م. به‌ردهوامی	بنیات	ن. ریککهفتنی
ئیککی تاک	من	د	گرت	∅	من	د	گرت	ن
دووی تاک	تە	د	گرت	∅	تە	د	گرت	ن
سی‌یی تاک	وی	د	گرت	∅	وی	د	گرت	ن
ئیککی کۆ	مە	د	گرت	∅	مە	د	گرت	ن
دووی کۆ	وہ	د	گرت	∅	وہ	د	گرت	ن
سی‌یی کۆ	وان	د	گرت	∅	وان	د	گرت	ن

"گرتن" **خشتی ژماره (13)**

فارسی

د زمانی فارسی دا هەر وهکی بەری نەو هاتیە دیار کرن ریککهفتن دناقبەرا (بکەر و کاری دا یە و نیشانین ریککهفتنی ل هەمی تینسان و هەر دوو دۆخین تیپەر و تینەپەردا وەک هەژ دەردکەفن. پیتقیه بیژین نیشانا ریککهفتنی بو کەسی سی‌یی ل تینسی دەهیت، مضارع

اخباری، التزامی، ملموس و ماضی التزامی) دا دەهیت لی ل تینسین دیتەر دا نیشانا ریککهفتنی مۆرفیها (∅). هەر وهسان بو (ماضی نقلی و بعید کامل) دی نیشانین ریککهفتنی ب قی شیوهی بن: (ام، ای، است، ایم، اید، اند) سەبارەت قان فۆرمان هەندەک ژێدەرین فارسی مینا (مەدی معینیان) ددەنە خوہیا

کرن کو کورت کریا کارین (استم، استی، است، استیم، استید، استند)ن. ئەڤه ژێ ژبەر قسێ یه‌کی کو چاوگی ڤان کاران دزڤرته‌ڤه بۆ (استن)، لی ئەڤه چاوگه‌کی درووست کرییه چونکی هه‌روه‌ک ده‌یته گوتن «چاوگی هه‌می کاران دزمانی دا هه‌یه و ل ئاخفتنی ژێ ب ته‌نیایی بکار ده‌یت». لی (استن) ئەڤه‌ڤه‌نده تیدا نییه له‌وا دروست نییه بیژین ئەڤه‌ڤورمه ژ قسێ چاوگی هاتینه وه‌رگرتن؛ چونکی ژبلی (است) مه (هست) ژێ هه‌یه و دشین بیژین کو چاوگی هه‌ر دووان (بودن)ه. (ل خشتین ژماره 14-15) بنیره

جه و ده‌رکه‌فتنا وان

نیشانین ریکه‌فتنی د هه‌ر دوو زماناندا هه‌می جاری دکه‌ڤنه داوی یا کاری.. بنیره نمونین بوری - لی ئەگه‌ر ل تیتسه‌کی مینا (تیتسی نه‌وبی ته‌واوی تینه‌په‌ر). ل کرمانجییا سه‌ری - دا بنیاتنی کاری ده‌ر نه‌که‌ڤت ئەڤه‌ڤ نیشانین ریکه‌فتنی دی راسته‌و‌خوب جه‌ناقسی یانژی ته‌واوکه‌ری ڤه دنسیین. ئەڤه‌ڤه‌نده ل زمانی فارسی ژێ دال (زمان حال ساده)

دا ده‌یته دیتن.

نمونه:

کرمانجییا سه‌ری

ئه‌زم - ئەمین

ئه‌ز + Ø + Ø + م.

یان:

ئه‌زا زیره‌کم.

بکه‌ر + ته‌واوکه‌ر + بنیات + ن ته‌واوی + ن. ریکه‌ڤتن

ئه‌زا + زیره‌ک + Ø + Ø + م

فارسی

منم - ماییم.

بکه‌ر + بنیات + ن. ریکه‌ڤتن

من + Ø + م

یان

بکه‌ر + بنیات + ن. ریکه‌ڤتن

من + هست + م.

نه‌ری یا وان دبیته (من نیستم).

یان:

من زرنگم.

بکه‌ر + ته‌واوکه‌ر + بنیات + ن. ریکه‌ڤتن

من + زرنگ + Ø + م.

و:

بکه‌ر + ته‌واوکه‌ر + بنیات + ن. ریکه‌ڤتن

من + زرنگ + هست + م.

كەس	ج. جۇدا	م. بەردەوامى	بىنيات (ماچى)	ن. رىككە قىتىنى	ج. جۇدا	م. بەردەوامى	بىنيات (مىچارغ)	ن. رىككە قىتىنى
ئىككى تاك	من	مى	آمد	م	من	مى	أى	م
دووى تاك	تو	مى	آمد	ى	تو	مى	أى	ى
سى يى تاك	او	مى	آمد	∅	او	مى	أى	د
ئىككى كۆ	ما	مى	آمد	ىم	ما	مى	أى	ىم
دووى كۆ	شما	مى	آمد	ىد	شما	مى	أى	ىد
سى يى كۆ	ايشان	مى	آمد	ند	ايشان	مى	أى	ند

"آمدن" خشتى ژماره (14)

كەس	ج. جۇدا	م. بەردەوامى	بىنيات (ماچى)	ن. رىككە قىتىنى	ج. جۇدا	م. بەردەوامى	بىنيات (مىچارغ)	ن. رىككە قىتىنى
ئىككى تاك	من	مى	گرفت	م	من	مى	گير	م
دووى تاك	تو	مى	گرفت	ى	تو	مى	گير	ى
سى يى تاك	او	مى	گرفت	∅	او	مى	گير	د
ئىككى كۆ	ما	مى	گرفت	ىم	ما	مى	گير	ىم
دووى كۆ	شما	مى	گرفت	ىد	شما	مى	گير	ىد
سى يى كۆ	ايشان	مى	گرفت	ند	ايشان	مى	گير	ند

"گرفت" خشتى ژماره (15)

نەرى يا وى دىبىتە (من زىنگ

گرۆپەكى لكاو ھەبە.

نىستىم.)

كورتى و ئە نجامىن قەكۆلىنى

• دىزمانى كوردى - ك. س - دا دوو
گرۆپىن جىنقىن جۇدا ھەنە، كۆمەلا (ئەز)
كو دگەل دۆخى راستەوخو دا دەپىت و
كۆمەلا (من) كو دگەل دۆخى تىاندا دەپىت.
لى دىزمانى فارسى دا گرۆپەكى جۇدا و

- گرۆپى جىنقىن جۇدايى (ئەز، تو، ئەو، ئەم، ھوین، ئەوای كوردى - ك. س - ھەمبەرى گرۆپى جىنقىن جۇدايى (من، تو، او، ما، شما، ايشان) فارسى دەپىت.
- گرۆپى جىنقىن جۇدايى (من، تە، وى، مە، وە، وان) كوردى - ك. س - ھەمبەرى

گرۆپیی جهنافیی لکاوئی (م، ت، ش، مان، تان، شان)ی فارسی دهییت.

(ناڤ و جهناف و هه فالناڤی) ڤه دڤه نیسییین.

• د زمانیی کوردیدا جهنافیین دۆخی راسته و خو ئه رکئی (بکه، بهرکار و بهرکاری نه راسته و خوایی و هردگرن و گرۆپیی جهنافیین دۆخی تیجان ئه رکئی (بکه، بهرکار و خوهیه تی) و هردگرن، دزمانیی فارسیدا جهنافیین جوذا ئه رکئی (بکه، بهرکار، بهرکاری نه راسته و خوایی و هردگرن و گرۆپیی جهنافیین لکا و ئه رکئی (بهرکار، خوهیه تی و هندهک جارن بکه رای و هردگرن.

• ل کهسی سیی تاک دا نیشانا ریکه که فتن بۆ ده می (بوری ساده و بهرده وام) مورفیها سفره.

• نیشانیین ریکه که فتنی د ئاخافتنا رۆژانه یا فارسیدا گه لهک نیزیکی نیشانیین ریکه که فتنی یین کوردینه ب تاییه تی ل کهسی (ئیکی و دوی سیی) یین تاک و (دوی و سیی) کودا وهک هه ڤن و ته نیا جیا وازی دکه سی ئیکی کودایه.

• گرۆپیی (م، ی، Ø، ین، ن، ن) دزمانیی کوردی - ک. س - هه ڤه ری گرۆپیی (م، ی، Ø، /، د، یم، ید، ندای فارسی دهییت، ئه رکئی وان دزمانیی کوردیدا ئه وه کو (بکه روه بهرکاری ژلایی کهس و ژماره یقه دگهل کاریدا ریکه دیخن لی دزمانیی فارسیدا ته نیا (بکه رای دگهل کاریدا ریکه دیخن ئه ڤه گرۆپه دهه دوو زماناندا دکه ڤنه پاشیا کاری. نیشانیین ریکه که فتنی دزمانی کوردی - تینسی نهوی تی ته و اوئی تینه په ر - و فارسیدا. زمان حال ساده - ب

• ئه ڤ لایه نی لی که چون د هه دو زماناندا ئیک نیزیکی یا هه دو زمانان نیشان ددهت ژلایه کی دیتر ڤه ئه ڤ جیا وازیین دناڤه را واندا سه ره یه خوایی یا وان دو زمانان نیشان ددهن.

ژیدەر:

1. فوناد همه خورشید. زمانی کوردی (دابهش بوونی جوگرافی دیالیکتکان)، وەرگیرانی: عوسمان عه‌لی قادر، وه‌زاره‌تی روشنبیری و راگه‌یاندن، چاپخانه‌ی (آفاق العربیة)، به‌غدا، 1985، ل. 15.
2. هه‌مان ژیدەر، ل. 18.
3. صدیق زاده (بوره‌که‌یی). فرهنگ ماد - کوردی به فارسی، جلد اول، «»، موسسه مطبوعاتی عطایی، چاپ زر، تهران، 1361، ص. ص. 40-50.
4. احسان بهرامی. گفتار نیک، مجله هوخ، توزیع انجمن زردشتیان یزد، شماره (8)، دوره بیست و چهار، 1352، ص. 50.
5. صدیق زاده (بوره‌که‌یی). ژیدهری به‌ری، ص. ص. 40-50.
6. د. نه‌وره‌حمان حاجی مه‌عروف. ریزمانا کوردی، به‌رگی ئیککی (مؤرفولوژی)، پشکا ئیککی (ناو)، به‌غدا، 1979، ل. 10.
7. هاشم رضی. اوستا، انتشارات بهجت، چاپ (فرنو)، تهران، 1379، ص. 211.
8. درووست کرنا فی خشته‌ی دامفا ژ فان ژیدهران هاتیه وەرگرتن: سوکولوف. زمانی ئاقیستا، وەرگیران و به‌راوردکردنی محهمه‌ئهمین هه‌ورامانی، به‌غدا، 1988/ ل. ل. 176-196.
- محسن ابولقاسم (د)، دستور تاریخ زبان فارسی، سازمان مطالعه و تدوین علوم انسانی دانشگاه، چاپ (مه‌ر)، قم، ص. ص. 89-140.
- احسان بهرامی. گفتار نیک، ژیدهری به‌ری، ص. ص. 41-43.
9. سوکولوف. ژیدهری به‌ری، ل. 178.
10. خسرو فرشید فرد. گفتارهایی ده‌بارهی دستور زبان فارسی، چاپ اول، موسسه انتشارات امیرکبیر، چاپ سپهر، تهران، 1375، ل. 27.